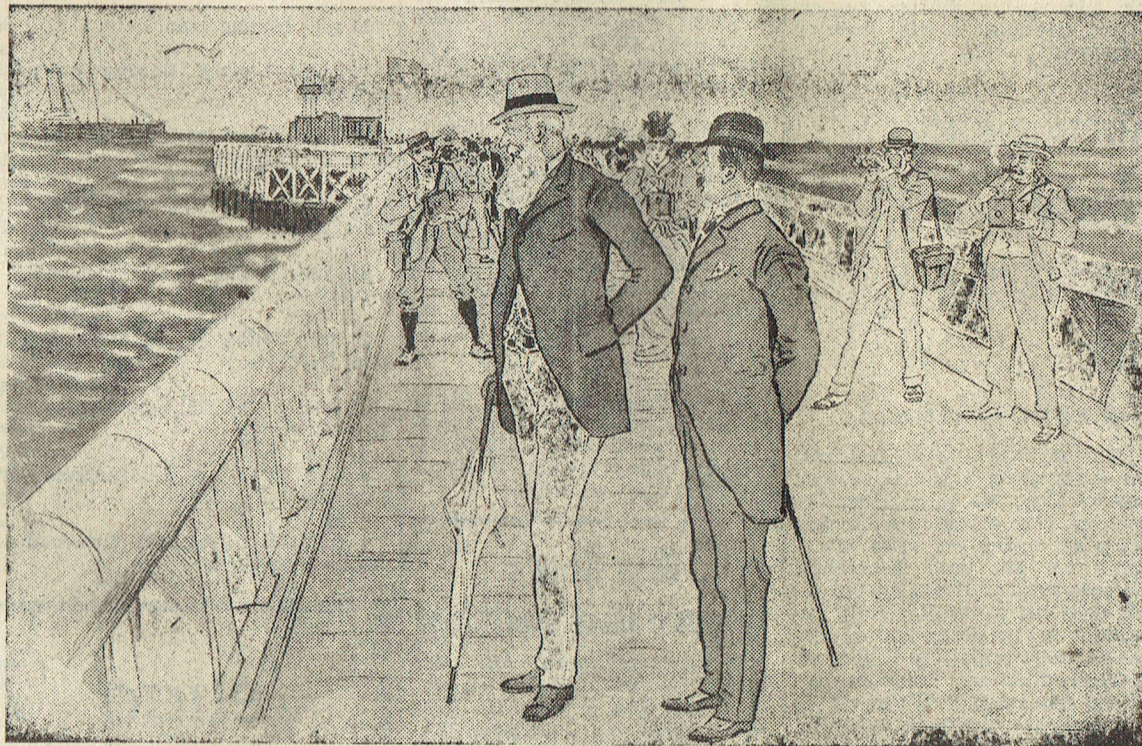

Een eeuw Oostends Kursaal

(2) Kursaalzaak zweepte honderd jaar geleden reeds de Oostendse gemoederen op

Hoeveel zou de Belgische Staat in die honderd jaar aan taksen hebben opgestreken in ons kursaal?

In 1865 tekende Koning Leopold I, kort vóór zijn dood, de wet waarbij de versterkingen rondom Oostende zouden worden ontmanteld en afgebroken. Dat was voor de meest vooruitstrevende geesten in onze stad het ogenblik om de voor de hand liggende verschuiving van de stad westwaarts door te drukken. Een commissie die samengesteld was uit burgemeester Van Iseghem, schepenen Cuyt en de Oostendenaar M. Van der Sweep, directeur-generaal bij het ministerie van spoorwegen, hadden reeds voorstellen gedaan aan de regering om een nieuwe kursaal te bouwen op de plaats waar zij thans staat. Vooral burgemeester Van Iseghem was in stilte vurige voorstander van dit projekt en alhoewel het Oostends stadsbestuur reeds twee jaar tevoren besloten had het kursaal op haar oude plaats aan de Vlaanderenhelling te vervangen, zag hij veel ruimer. Voor hem moest het kursaal het hart worden van het nieuwe Oostende dat zich Westwaarts langs de zee zou uitbreiden.

Koning Leopold II verbleef zeer veel te Oostende : zijn troetelkind ! De opgang als badstad en kuuroord heeft ontzaglijk veel aan hem te danken. Zo zagen Oostendenaars en toeristen hem vaak wandelen op het staketsel op de zeedijk.

In het jaar 1866 was het geen haar beter. Tijdens iedere gemeenteraadszitting zat het erop. Aanleiding was steeds wat men toen reeds de «kursaalzaak» noemde. Het ging niet alleen om de plaats waar het nieuwe kursaal moest komen maar ook over de vraag wie het zou bouwen en wie het zou exploiteren. Ook de Staat had er haar zegje over. Zij zag in de verkoop van terreinen op en rond de wallen van de stad en deze tegenover de zeelijn naar Mariakerke toe een niet te versmaden bron van inkomen. Ook de bouw van een nieuw kursaal was de Staat niet ongenegen want daar zat een enorme kluit in voor het innen van taksen, voortkomende van de manifestatie, en niet in het

er een welkome gelegenheid in om tegen het rijk volk te fulmineren. Bij de opening van de gemeenteraad verwittigde burgemeester Van Iseghem het publiek dat hij bij de minste manifestatie de zaal zou laten ontruimen. Niets nieuws onder de zon, inderdaad... Hij las vervolgens een lang rapport voor omtrent de lijvige briefwisseling die tussen regering en stadsbestuur werd gevoerd in verband met de kursaalzaak en ook nog andere aangelegenheden, zoals de annexatie van terreinen in naburige dorpen. Maar daarvoor was het publiek niet gekomen, hoe belangrijk dat allemaal voor de verdere toekomst van Oostende kon zijn.

De Oostendenaars waren er zo goed als zeker van dat het projekt van de Engelsman Eug. Bricks (nr. 7) het uiteindelijk halen zou bij de Raad. Zij wisten echter niet dat het schepenkollege de zeven projekten reeds bij zichzelf afgekeurd had omdat zij niet beantwoordden aan de voorwaarden die zowel de stad als de regering zich hadden gesteld. Tijdens de gemeenteraadszitting van 10 november legde burgemeester Van Iseghem een nieuwe verklaring af om te zeggen dat het Bestuur van Bruggen en Wegen zich verzette tegen de bouw van een pier tegenover het nieuw kursaal omdat dit de toegang tot de haven zou bemoeilijken. Hij verklaarde ook hoe het schepenkollege in haar geheel afkerig stond tegen de ingediende plannen.

Raadslid dr. Du Jumené stelde voor dat het hele kollege in delegatie naar Brussel zou trekken om de bevoegde minister aan het verstand te brengen dat de door de regering voorziene plaats niet geschikt was om er het kursaal op te trekken en dat de nieuwe bouw moest komen ter hoogte van de Vlaanderenhelling... omdat het onduidelijk was het centrum van de stad te verplaatsen...

Het voorstel werd door de ganse raad toegejuicht en wat kon burgemeester Van Iseghem anders doen dan ermee in te stemmen aan het hoofd van de delegatie naar Brussel te trekken. Hij wist echter goed dat de regering hierdoor niet van gedacht zou veranderen. Ook raadslid De Jumené was zich daarvan bewust maar dat was het enige middel om voldoening te geven aan de opgezwepte bevolking. Ook toen reeds kende men de knepen van de politiek.

Toen de minister de Oostendse delegatie ontving lichtte de minister van Financiën onze vroege vaders in dat de regering de avond tevoren de militaire terreinen in blok van hand tot hand verkocht had aan een persoon waarvan de naam nog niet kon worden bekendgemaakt. Aangezien de gronden haar niet meer toebehoorden kon zij er ook niet meer over beschikken. Er moest dus niet langer worden aangedrongen : het kursaal moest op de voorziene plaats gebouwd worden. Daarmee kreeg de delegatie ook nog de raad mee geen tijd meer te verliezen en spoedig een beslissing te nemen!

De nog altijd even koppige tegenstanders van de nieuwe plaats voor het kursaal waren erg ontgoocheld. De stad was echter voor

een voldongen feit gesteld en toen op 29 december voor een barstensvolle raadszaal de burgemeester kwam verklaren dat een Notaris uit Luik alle militaire terreinen had opgekocht ging er een kreet van verontwaardiging door de zaal. Die Luikse notaris heette Delbouille. Hij had de nog 22 beschikbare hektaren opgekocht voor 1,5 miljoen fr. maar de aanleg van straten en riolen was voor zijn rekening. De h. Delbouille gaf het inzicht te kennen ontslag te nemen als notaris en zich te Oostende te komen vestigen om er de percelen te verkopen.

Dat alles brengt ons thans tot de vaststelling dat het dank zij het energiek en politiek sluw optreden van burgemeester Van Iseghem was dat het kursaal eigendom gebleven is van de stad Oostende. Wat zou er gebeurd zijn indien het in handen van derden zou zijn overgegaan? De Oostendenaars zelf zouden er een soepje van gemaakt hebben en het nageslacht de spreekwoordelijke kortzichtigheid heel duur hebben laten betalen.

Schepenen Charles Van Iseghem nam ontslag met nog enkele andere schepenen en raadsleden maar burgemeester Van Iseghem bleef. Men fluisterde dat hij ook de intentie moet gehad hebben ontslag te nemen maar dat hij bleef... op advies van Koning Leopold II, grote vriend van Oostende.

Tijdens de gemeenteraadszitting die slechts door enkele belangstellenden werd bijgewoond verklaarde burgemeester Van Iseghem zich akkoord met zijn schepenen dat hij zichzelf zou bezig houden met de oprichting van de nieuwe kursaal en dat hij deze zou bouwen voor de noodwendigheden van de toekomst en minder voor de noodwendigheden van dat ogenblik.

Tijdens dezelfde zwak bijgewoonde raadszitting werd een aanvraag behandeld om op het Oostends grondgebied een stoomtram toe te laten die de verbinding zou maken tussen Oostende en Blankenberge...

★

P.S. In onze eerste bijdrage schreven we onder een foto dat de voorloper van het Kursaal (het gebouwtje rondom de vuurtoren) ter hoogte van de Vlaanderenhelling stond. Dat was een lapsus. Men moet lezen : op de plaats waar thans het Zeeliedengedenkteken staat. Die vuurtoren heette in de volksmond «De Vlaggestok» en hield het vol tot in de Tweede Wereldoorlog.

De onbehouden figuur van burgemeester Van Iseghem: een vechter voor Oostende's goede zaak maar niet altijd even goed begrepen. Hij was echter voldoende politiek om te plooiën in plaats van te breken en dan toch zijn slag thuis te halen.

De Oostendenaars zijn nooit erg vooruitstrevend geweest. Al wat hier in al die jaren aan nieuwigheden werd voorgesteld heeft steeds gestoten op argwaan en kortzichtigheid. Steeds waren wijze mannen nodig om de knoop door te hakken en beslissingen te nemen die later voor de vooruitgang van de stad maar al te juist bleken te zijn. Herinner u uit het meer recente verleden al die herrie omtrent de verlegging van het stadhuis naar de Alfons Pieterslaan; herinner u de beroering om de oude stad tot verkeersvrij winkelcentrum om te bouwen; herinner u ook uit het meest recente verleden het tumult rondom de startbaan die ons een volwaardige luchthaven moet geven... Een reaktionair volkje zijn we inderdaad inderdaad altijd geweest.

Oude speeljetons zoals zij rond de eeuwwisseling werden gebruikt. Toen was duizend frank nog respectabel: een hele bom geld! (foto Gilbert B)

In het jaar 1866 was het geen haar beter. Tijdens iedere gemeenteraadszitting zat het erop. Aanleiding was steeds wat men toen reeds de «kursaalzaak» noemde. Het ging niet alleen om de plaats waar het nieuwe kursaal moest komen maar ook over de vraag wie het zou bouwen en wie het zou exploiteren. Ook de Staat had er haar zegje over. Zij zag in de verkoop van terreinen op en rond de wallen van de stad en deze tegenover de zeelijn naar Mariakerke toe een niet te versmaden bron van inkomen. Ook de bouw van een nieuw kursaal was de staat niet ongenegen want daar zat een enorme kluit in voor het innen van taksen, voortkomende van de manifestaties en niet in het minst van het Spel. Jawel, met een hoofdletter !...

Tweeduizend kontestanten rukten op naar de gemeenteraad

Het zou inderdaad interessant zijn eens uit te cijferen hoeveel de Belgische Staat tijdens de voorbije eeuw aan taksen en belastingen uit het Oostends kursaal heeft gemolken. Men zal dat liefst heel stille-tjes houden, al had men de Belgische Staat ter gelegenheid van het Eeuwfeest wel even kunnen aanspreken om haar bijdrage te leveren in de festiviteiten. Als meest bevoordeligde partij dan...

Naar aanleiding van de gemeenteraadszitting van 7 maart 1870 ging het er te Oostende bijzonder woelig aan toe. Ongeveer een duizendtal stadsgenoten wilden de stadhuiszalen overrompelen en een tweeduizendtal verhitte kontestanten trokken in stoet doorheen de stad. Een sterke ordedienst was nodig om alles binnen de plooiën te houden. Zelfs de toen stilaan bewust wordende arbeidersklasse interesseerde zich aan de zaak en zag

er een welkome gelegenheid in om tegen het rijk volk te fulmineren. Bij de opening van de gemeenteraad verwittigde burgemeester Van Iseghem het publiek dat hij bij de minste manifestatie de zaal zou laten ontruimen. Niets nieuws onder de zon, inderdaad... Hij las vervolgens een lang rapport voor omtrent de lijvige briefwisseling die tussen regering en stadsbestuur werd gevoerd in verband met de kursaalzaak en ook nog andere aangelegenheden, zoals de annexatie van terreinen in naburige dorpen. Maar daarvoor was het publiek niet gekomen, hoe belangrijk dat allemaal voor de verdere toekomst van Oostende kon zijn.

Tenslotte legde de burgemeester volgende verklaring af: «**Het kollege zal de nodige stappen aanwenden bij de regering om te bekomen dat, hetzij door openbare aanbesteding, hetzij door een vrije beschikking over de nodige bouwgronden, het nieuw kursaal zou kunnen worden gebouwd, zodat de stad in deze haar eigen meester zou kunnen blijven**».

Hierop werd de zitting geheven en het publiek dat zich aan heel iets anders had verwacht droop ontgoocheld af. De kommerçanten belegden nog een protestmeeting in de Sint Jorisaal in de Jozef II-sstraat. Maar niemand wist eigenlijk goed wat hij wou: emotie en sentiment hadden de hoofdtoon van de beroering!

Zes jaar lang zou het kortzichtige gedoe duren en al die tijd slaagde de Oostendse gemeenteraad er niet in een beslissing te nemen. Tenslotte moest de regering dat doen in haar plaats: de Staat schonk aan de stad gratis de grond die voortkwam van de ontmanteling van de versterkingen. Dit terrein besloeg 1 hektare, 5 are en 30 centiare. Daarop moest dan het nieuw kursaalgebouw worden opgetrokken. De stad moest in ruil een terrein van 1.487,55 vierkante meter afstaan: dit terrein was een deel van de oude prinsentuin en om de meerwaarde van dit terrein te vergoeden zou de Staat aan de Stad een som van 35.000 fr. betalen. De stad moest echter waarborgen dat het kursaal op het nieuwe terrein binnen de vier jaar zou worden opgetrokken. Indien het gebouw op de vastgestelde datum niet zou klaar komen of niet in exploitatie zou zijn kon het geschonken terrein zonder meer terug genomen worden en moest de stad de 35.000 fr. terugschikken. Harde voorwaarden die duidelijk aantonen hoezeer de Belgische Staat in het Oostends kursaal rechtstreeks geïnteresseerd was! Trouwens in de voorwaarden stond ook dat er... een grote speelzaal moest voorzien zijn en zoals een raadslid in de bij hoogdringendheid bijeengeroepen raad uitriep: «Dat was zeker niet om met de marbels te spelen !... »

«Regeringsultimatum!»

Dat alles was niet van aard om de Oostendse gemoederen te bedaren. Men had er immers stijfhoofdige gedachten op gezet dat het kur-

saal moest komen op de oude plaats tegenover de Vlaanderenhelling. De hele gemeenteraad protesteerde tegen wat genoemd werd een «Regeringsultimatum». Petitielijsten gingen rond en een duizendtal Oostendse handtekingen werden in de Senaat afgegeven. Maar het kon allemaal niet baten: in 1873 ratificeerde de Kamer der Volksvertegenwoordigers bijna unaniem de konventie met de stad Oostende. Er was één tegenstem: deze van burgemeester Van Iseghem die onder zware druk stond van zijn stadsgenoten en politiek leider geïnteresseerd was om bij zichzelf te weten dat die ene stem toch de konventie niet zou verhinderen...

Plannen voor een nieuw kursaalgebouw

Intussen was er geen bezwaar om toch maar op de bouw van een nieuw kursaalgebouw te denken, eender waar die zou worden opgericht. De stad besloot een wedstrijd uit te schrijven en er boden zich zeven deelnemers aan:

Eerste plan: in neo-griekse stijl.
tweede plan: meer bescheiden en minder luxueus dan het voorgaande

derde plan: in de vorm van een Grieks kruis

vierde plan: een bijzonder weelderig ontwerp

vijfde plan: in een hybrisische en zeker originele stijl.

zeste plan: een kursaalgebouw met een pier van 300 meter lang

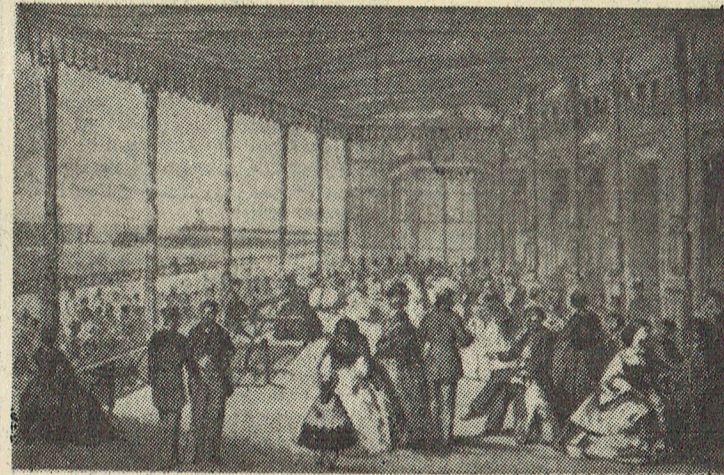
zevende plan: een kursaal dat voor een deel op het voorziene terrein zou worden gebouwd maar ook voor een deel op een te bouwen pier.

Deze plannen waren te kijk in het stadhuis en de belangstelling was zo groot dat men mag zeggen dat heel Oostende ernaar kwam kijken. Leopold II zelf bracht er meer dan een uur door, alhoewel hij er zich wel voor hoedde een eigen oordeel uit te spreken.

had aan een persoon waarvan de naam nog niet kon worden bekendgemaakt. Aangezien de gronden haar niet meer toebehoorden kon zij er ook niet meer over beschikken. Er moest dus niet langer worden aangedrongen: het kursaal moest op de voorziene plaats gebouwd worden. Daarmee kreeg de delegatie ook nog de raad mee geen tijd meer te verliezen en spoedig een beslissing te nemen!

De nog altijd even koppige tegenstanders van de nieuwe plaats voor het kursaal waren erg ontgoocheld. De stad was echter voor

maken tussen Oostende en Blankenberge...
★
P.S. In onze eerste bijdrage schreven we onder een foto dat de voorloper van het Kursaal (het gebouwje rondom de vuurtoren) ter hoogte van de Vlaanderenhelling stond. Dat was een lapsus. Men moet lezen: op de plaats waar thans het Zeeliedengedenkteken staat. Die vuurtoren heette in de volksmond «De Vlaggestok» en hield het vol tot in de Tweede Wereldoorlog.

Het terras van het kursaal in de jaren 1860: al wat zich wou doen opmerken verdrong zich hier in het zicht van de dijkwandelaars.

Volgende week:

«Oostende, m'n zomerse hoofdstad...»

zei Koning Leopold II bij de plechtige opening van het nieuw kursaal in 1879

Zo zag het nieuwe kursaalgebouw eruit dat in 1870, na heel wat gemeentelijke strubbelingen, op de huidige plaats werd gebouwd.